

 Peter Tirpák<sup>1</sup>

 <https://orcid.org/0000-0003-4740-817X>

PREŠOVSKÁ UNIVERZITA V PREŠOVE

 <https://ror.org/02ndfsn03>

# Ochrana stvorenstva v katechéze Cirkvi

 <https://doi.org/10.15633/9788363241032.14>

## Ochrana stvorenstva – téma, ktorá spája

Ochrana stvorenstva je témou, ktorá spája Katolícku, Pravoslávnu aj Anglikánsku cirkev už niekoľko rokov. V znamení zintenzívneného ekumenického zblížovania medzi Katolíckou a Pravoslávnou cirkvou vydali pápež František a ekumenický patriarcha Bartolomej prvý raz spoločné posolstvo k Svetovému dňu modlitby za starostlivosť o stvorenstvo, ktorý Katolícka cirkev slávi spolu s Pravoslávnou cirkvou 1. septembra. Pápež František oznámil túto spoločnú iniciatívu 30. augusta 2017, keď v závere generálnej audiencie vo Vatikáne vyzval k zodpovednému prístupu k stvorenstvu: „Pri tejto príležitosti sme spolu s drahým bratom Bartolomejom, konštantínopolským ekumenickým patriarchom, pripravili posolstvo. Pozývame v ňom všetkých, aby zaujali postoj

---

1 Greek Catholic priest, professor of theology, doctor of philosophy, deputy dean at the Greek Catholic Faculty of Theology of the University of Prešov in Prešov (GTF PU) and Head of the Department of Applied Educational Sciences. She specializes in catechesis and pastoral theology. He is the coordinator of institutional cooperation of UPJP II in Krakow and GTF PU in Prešov, as well as a member of The European Society of Catholic Theology. Secretary of the Archeparchial and Metropolitan Assembly. In the pastoral ministry, he is responsible for conducting spiritual ministry at GTF PU.

rešpektu a zodpovednosti voči stvorenstvu. Okrem iného vyzývame tých, ktorí zaujímajú vplyvné pozície, aby počuli výkrik zeme a výkrik chudobných, ktorí najviac trpia pre ekologické nerovnováhy.<sup>2</sup>

Vo svojom komuniké na druhý deň Svätá stolica uviedla, že pozvanie pápeža a patriarchu k „jednoduchému a solidárnemu“ životu a k „zodpovednému užívaniu“ prírodných pokladov je adresované všetkým veriacim a všetkým „ľuďom dobrej vôle“. Spoločné poslanstvo bolo zverejnené 1. septembra 2017 v siedmich jazykoch.<sup>3</sup>

## Svetový deň modlitby za starostlivosť o stvorenstvo

Slávenie Svetového dňa modlitby za starostlivosť o stvorenstvo 1. septembra zaviedol Konštantínopolský ekumenický patriarchát v roku 1989. Práve v tento deň veriaci byzantskej tradície začínajú nový cirkevný rok. Bohoslužobné texty príslušného dňa upriamujú ich pozornosť na Boha ako stvoriteľa a udržiavateľa sveta, pričom sa vyprosuje jeho požehnanie a ochrana do nastávajúceho nového roka: „Pán všetkého stvorenia, zo svojej moci si ustanovil obdobia i roky. Vo svojej добрote žehnaj i tento rok. Udeľ pokoj našej vlasti i nášmu mestu. Ochraňuj nás na príhovor Božej Matky. [...] Kriste, Stvoriteľ sveta viditeľného i neviditeľného. Vo svojej добрote ho i zachovávaš. Prebývaš na nebesiach. Ustanovil si dni aj noci, obdobia a roky. Korunuj i tento nový rok svojím požehnaním. Ochraňuj našu vlasť, mestá, obce i všetok svoj ľud, lebo si nekonečne dobrý.“

Modlitbovú iniciatívu za ochranu stvorenstva čoskoro prevzala Anglikánska cirkev. Pre Katolícku cirkev tento svetový deň oficiálne zaviedol pápež František v roku 2015, pričom v uvádzacom liste zo 6. augusta 2015 o.i. píše: „Každoročný Svetový deň modlitieb za starostlivosť o stvorenstvo ponúkne jednotlivým veriacim a komunitám vzácnu príležitosť obnoviť osobný záväzok k osobnému povolaniu ako správcov stvorenstva, vzdávajúc Bohu vďaka za obdivuhodné dielo, ktoré zveril našej starostlivosti, vyprosujúc si jeho

2 František, Katechéza, Generálna audiencia, 30. augusta 2017, [https://www.vatican.va/content/francesco/en/audiences/2017/documents/papa-francesco\\_20170830\\_udienza-generale.html](https://www.vatican.va/content/francesco/en/audiences/2017/documents/papa-francesco_20170830_udienza-generale.html) (prístup 16.01.2020).

3 Spoločné poslanstvo pápeža Františka a ekumenického patriarchu Bartolomeja pri príležitosti Svetového dňa modlitieb na ochranu stvorenia, 1. septembra 2017, [https://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/pont-messages/2017/documents/papa-francesco\\_20170901\\_messaggio-giornata-cura-creato.html](https://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/pont-messages/2017/documents/papa-francesco_20170901_messaggio-giornata-cura-creato.html) (prístup 16.01.2020).

pomoc pri ochrane stvorenstva a jeho milosrdenstvo pre hriechy spáchané proti svetu, v ktorom žijeme. Slávenie tohto dňa s rovnakým dátumom spolu s Pravoslávnou cirkvou bude plodnou príležitosťou svedčiť o našom upevňujúcom sa spoločenstve s bratmi pravoslávnymi. Žijeme v dobe, v ktorej všetci kresťania čelia rovnakým a dôležitým úlohám, na ktoré musíme dať spoločné odpovede, aby sme boli dôveryhodnejšími a účinnejšími.<sup>4</sup> Jedným zo spôsobov, ako modlitbovú iniciatívu započat' aj v našom farskom prostredí, je využitie katechézy. Tá sa snaží povzbudiť pokrsteného človeka prežívať svoj život vo viere a v súlade s tým, čo si Boh pre človeka pripravil a odovzdal mu. V neposlednom rade je to aj príroda – dar, ktorý nám Boh dal nielen pre udržiavanie, no i na rozvíjanie vlastnej osoby v prospech ochrany stvorenstva.

## Katechéza ako nástroj univerzálneho rozvoja Cirkvi

Katechéza predstavuje kľúčový moment v živote Cirkvi. Už pri pohľade na jej historický vývoj by bolo jednoduché ukázať, ako v rôznych historických obdobiach zohrávala kľúčovú úlohu pri odovzdávaní viery. Cirkev ňou ponúka veriacim príležitosť na posilnenie kresťanskej identity, ktorá sa musí vyrovnat' s novým a šíriacim sa kultúrno-spoločenským duchom.<sup>5</sup> Taktiež exhortácia pápeža sv. Jána Pavla II. začína veľmi zaujímavou a podnetnou vetou, ktorá sa dotýka katechézy a jej poslania. Spomína, že Cirkev vždy pokladala katechézu za jednu z prvoradých povinností, pretože zmŕtvychvstalý Kristus prv než sa vrátil k Otcovi, dal apoštolom posledný príkaz, aby učili všetky národy zachovávať všetko, čo im prikázal.<sup>6</sup> Možno povedať, že prvým najväčším zástancom obnovy v období Druhého vatikánskeho koncilu bol bl. pápež Pavol VI., ktorý v spolupráci s posvätnou Kongregáciou pre klérus odobril *Generálne direktorium katechézy*, ktoré pobáda a orientuje obnovu katechézy v celej Cirkvi. Tá istá kongregácia v jednom zo svojich dokumentov píše,

---

4 František, List ustanovujúci Svetový deň modlitby za stvorenie (1. september), 6.08.2015, [https://www.vatican.va/content/francesco/en/letters/2015/documents/papa-francesco\\_20150806\\_lettera-giornata-cura-creato.html](https://www.vatican.va/content/francesco/en/letters/2015/documents/papa-francesco_20150806_lettera-giornata-cura-creato.html) (prístup 20 I 2020).

5 R. Fisichella, *La catechesi nel contesto della Nuova Evangelizzazione*, <https://it.zenit.org/articles/la-catechesi-nel-contesto-della-nuova-evangelizzazione-seconda-parte/> (prístup 28.04.2016).

6 Ján Pavol II., Apošt. exhortácia *Catechesi tradendae*, 1, 16 X 1979, <http://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/-dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/catechesi-tradendae> (prístup 23.04.2016).

že „katechéza je osobitne vhodným prostriedkom, aby (katechizovaný) vo svojom živote spoznal Boží plán, aby hľadal posledný zmysel života a dejín, a tak postavil osobný a spoločenský život do svetla a do rámca požiadaviek Božieho kráľovstva, a aby poznal tajomstvo Cirkvi ako spoločenstva tých, čo veria v evanjelium.“<sup>7</sup> Práve s katechézou súvisí vnútorný rast Cirkvi a jej súlad s Božím plánom, proklamuje pápež sv. Ján Pavol II. vo svojej exhortácii o katechéze.<sup>8</sup> Podobne súčasný Katechizmus Katolíckej cirkvi pripomína, že katechéza o stvorení má svoje miesto v pastoračnej službe, nakoľko ide do hĺbky a týka sa základov tak ľudského, ako aj kresťanského života (porov. KKC 282). A ponúkať kresťanský život znamená pomáhať deťom, chlapcom a dievčatám, mladým a dospelým, aby stále viac poznávali a milovali Pána, lebo je to jedno z najkrajších dobrodružstiev výchovy.

Zo samotných podnetov, ktoré koncil a otcovia ponúkajú, vychádza stanovisko, že *katechizovať* znamená viesť niekoho, aby skúmal tajomstvo Božieho plánu vo všetkých jeho rozmeroch, znamená pomôcť pochopiť, aká je to šírka, dĺžka, výška a hĺbka a poznať Kristovu lásku, presahujúcu každé poznanie. Ľudský rozum totiž je schopný najst jasnú odpoveď na otázku o pôvode vlastného „ja“, a to prostredníctvom poznávania diel Boha – Stvoriteľa. Úlohou katechézy je posilniť vieru, ktorá osvecuje rozum, aby túto pravdu človek správne pochopil. Podobne to opisuje svätý apoštol Pavol v jednom zo svojich listov, keď píše, že „vierou chápeme, že Božie slovo stvárnili svety tak, že z neviditeľného povstalo viditeľné“ (Hebr 11, 3). Kresťan vie, že Boh sa zjavil svetu dvoma spôsobmi: aktom stvorenia a cez zjavenia Starého a Nového zákona. Práve v tomto a mnohých iných prípadoch má byť katechéza detí, mládeže no i dospelých zameraná na to, aby sa o Božom slove rozjímalo v osobnej modlitbe a v meditácii, aby sa tak Božie slovo zžívalo a prinášalo ovocie v každom živote. Z toho vypláva, že Cirkev má vlastnými aktivitami riešiť primárny problém človeka, pretože ak je človek vnútorne „zdevastovaný“, bude také celé jeho okolie a dôsledky jeho počínania.

---

7 Posvätná Kongregácia Pre Klérus, *Všeobecné katechetické direktórium*, Saleziánske katechetické stredisko, Bratislava 1992, s. 12.

8 Porov. Ján Pavol II., Apošt. exhortácia *Catechesi tradendae*, op. cit., 18.

## Príroda ako obraz Božej dokonalosti a predmet katechézy

Viditeľný svet je ako mapa, ktorá zobrazuje nebo, večný príbytok živého Boha. Učíme sa vidieť Stvoriteľa tým, že rozjímame o kráse jeho stvorenia vo svete, ktorý žiari neraz dobrotou, múdrosťou a mocou Všemohúceho Boha. Rozum spoznáva Boha (nekonečne dobrého, múdreho, silného a večného), ktorý síce presahuje svet, no súčasne je s ním v najintímnejšom spojení (porov. Rim 1, 20). Ježiš nás naučil vidieť ruku Otca v kráse poľných kvetov, nebeskom vtáctve, hviezdnej noci, poli pripravenom na žatvu, v tvárach detí a v potrebách druhého. Na Hore blahoslavenstiev nám zasa pripomína, že ak pozorujeme vesmír s čistým srdcom, uvidíme Božiu tvár (porov. Mt 5, 8). Kto sa snaží o čistotu srdca, o čistý život v užšom zmysle slova, pred tým sa objavujú horizonty nového sveta. Ten začína inak, lepšie poznávať svet. Taký človek začína poznávať Boha v stvorenej prírode, kde spoznáva jeho stopy. Úprimne sa teší z harmónie, stvorenej krásy, účelnosti, ktorá vládne v prírode. Objavujúc takúto nádheru prírody ide človek ešte ďalej: pociťuje potrebu chváliť a velebiť Boha, pôvodcu tej krásy, ktorú svojím čistým srdcom začína objavovať. Naozaj teda platí, že príroda je mapa, ktorá zobrazuje nebo. Mnohí ľudia sú zvlášť citliví na krásu prírody, ktorej kontempláciou sú nanovo duchovne inšpirovaní, čo sa navonok prejavuje konkrétnym spôsobom života.

Iným poznatkom je to, že príroda je zdrojom a výrazom Božieho plánu, lásky a pravdy. Netreba pri tom ale zabúdať na to, že príroda nie je dôležitejšia ako samotná ľudská osoba.<sup>9</sup> Tiež je dôležité povedať, že príroda nie je viac ako ten, ktorý ju stvoril, pretože zo samotnej prírody, ktorá je vnímaná čisto naturalisticky, nemôže pochádzať spása človeka. Tieto poznatky ale neznamenajú to, že príroda nie je ničím, iba materiou, ktorá je predurčená pre technické využitie. Stále zostáva totiž obdivuhodným dielom Stvoriteľa, pričom človek je oprávnený uplatňovať zodpovednú vládu nad prírodou, aby ju chránil, mal z nej úžitok a obrábal ju tak, aby priniesla úžitok nielen jemu, ale aj budúcim generáciám.<sup>10</sup>

---

9 J. Brusilo, *Przyroda w antropologii i teologii Jana Pawła II*, w: *Przyroda, geografia, turystyka w nauczaniu Jana Pawła II*, red. M. Ostrowski, I. Sołjan, PAT, Kraków 2007, s. 57.

10 J. Klimek, *Środowisko naturalne w kontekście zdrowia psychicznego. Aspekty pastoralne*, w: *Sacrum i przyroda. Człowiek w Ogródzie Pana*, red. J. Klimek, J. Partyka, Ojców, 2012, s. 87.

K tomuto vskutku vznešenému cieľu môže značne napomôcť katechéza, v ktorej je zvlášť kladený dôraz na pochopenie vzťahu medzi človekom a stvorenstvom. Tu nám pomôže vnímanie katechézy na základe biblických textov, ktoré sú pre katechézu doslova „pracovným“ nástrojom. Ide o definíciu katechézy na základe textov Svätého písma, ktoré poukazuje na to, že katechéza je:

- **systematickým** formovaním a posilňovaním vo viere – 2 Sol 1, 3–4;
- **formovaním vo viere** a pre vieru (katechéza nie je čisto „poučovanie“ pred prijatím sviatostí) – Kol 1, 9–12;
- prostriedkom **pre dosiahnutie obrátenia poslucháča** v postojoch, názoroch a hodnotách – Sk 8, 26–39;
- **miestom (priestorom) stretnutia sa Boha a človeka** – Jn 8, 1–11.

Z uvedeného vyplýva záverečná konklúzia, ktorá sa opiera a vychádza z analýzy textov nového zákona: *Katechéza je systematickým formovaním vo viere pre dosiahnutie obrátenia poslucháča a je zároveň miestom (priestorom) stretnutia sa Boha a človeka.* Na základe týchto faktov možno povedať, že katechéza je úzko spätá i s ochranou stvorenstva, pretože človek akoby nanovo mohol vnímať svoju prvotnú úlohu v tomto svete.

## Stvorenstvo – katechéza – formácia

Ide o tri prvky, ktoré sa navzájom prelínajú a obohacujú. Neustále hľadať ich vzájomný vzťah znamená objavovať nové podnety pre didaskalický rozmer katechézy. Podobne ako Katechizmus Katolíckej cirkvi ponúka vecnou registratúrou vysvetlené heslá v celom svojom obsahu, tak aj katechéza vysvetľuje prostredníctvom slov kerygmu o tom, že Kristus – Boh je stvoriteľom a udržiavateľom života, a že v ňom vždy nájdeme „pastvu“ pre svoj život (porov. Ž 23).

*Stvorenstvo* – existencia neba i zeme s celým bohatstvom flóry a fauny môže byť interpretované ako prvotná epifánia. V Knihe Múdrosti autor opisuje dva typy ľudí: tých, čo nepoznajú Boha a stvorené veci považujú za božstvá a tých, čo úsudkom nad veľkosťou a krásou stvorenia spoznávajú pôvodcu všetkého, čo je okolo nás (Porov. Múd 13, 1–5). Sv. apoštol Pavol na druhej strane dodáva, že „to, čo je v ňom neviditeľné – jeho večnú moc a božstvo – možno od stvorenia sveta rozumom poznávať zo stvorených vecí“ (Rim 1, 20). Kresťanská tradícia hovorí o dvoch možnostiach spoznávania Boha: kniha

prírody a kniha kníh – Biblia. Počiatkový opis stvorenia sa v nej začína slovami: „Duch Boží sa vznášal nad vodami“ (Gn 1, 2). Boží Duch (ruah) je stále prítomný v stvorení. Jeho úloha je opísaná v samotnom prívlastku – Duch Stvoriteľ. Boží duch ako Boží vánok oživuje všetko a všetko udržiava pri živote.<sup>11</sup> Písmo poukazuje na Svätého Ducha ako na Boha stvoriteľa v rôznych spôsoboch. On je prítomný v celom stvorení, no jeho plnosť sa preukazuje v človekovi, ktorý je jeho obrazom. Najväčším ovocím pôsobenia Svätého Ducha v človekovi je premena na „nové stvorenie“ (porov. Jn 3, 5; Kor 5, 17).

*Katechéza* – je, okrem už spomínaného, systematický proces formovania jednotlivca od útleho veku až do dospelosti, rozvíjajúc sebaúctu, sebadôveru i úctu a dôveru voči iným. Ak máme na mysli katechézu zameranú na ochranu stvorenstva (napr. v školskej katechéze), možno povedať, že ide o výchovno-vzdelávací proces, ktorý je zameraný na odovzdávanie vedomostí o životnom prostredí a na vytváranie pozitívneho vzťahu k problematike životného prostredia. Táto výchova má prierezový charakter, nakoľko sa v ňom spájajú poznatky z prírodných, technických a spoločenských vied.<sup>12</sup> Viera má dozrievať v katechéze. Veriaci kresťan má očami viery spoznávať, že darcom všetkého, čo nás obklopuje a čo máme, je Boh – Stvoriteľ, ktorý svoju lásku zhmotnil do celého stvorenstva, ktoré tvorí materiálnu základňu pre pozemskú existenciu. V tomto kontexte je človek povolaný k tomu, aby na seba vzal zodpovedne úlohu správcu zverených darov (stvorenstva) a správať sa ako ten, ktorý je spolupracovníkom Boha v starostlivosti oň.

*Formácia* – tu je potrebné pripomenúť kladenie dôrazu na použité prostriedky, prípadne nové metódy v katechéze so zameraním na ochranu stvorenstva, pretože práve odovzdávanie viery a život z nej potrebuje cesty, kanály a nástroje, ktoré by dnešného človeka oslovili a ponúkli mu konštruktívne závery v prospech budovania vzťahu k životnému prostrediu. Tak ako v mnohých oblastiach, kde sa ohlasuje viera, aj tu platí, že nesprávny výber prostriedkov alebo ich zanedbanie môže spôsobiť to, že počuté Slovo bude nielenže nerezonovať v osobe, ale stratí na svojej aktuálnosti, resp. poslanstve. Všeobecne však platí, že na novú kultúru sú použité nové prostriedky, ktoré

---

11 Porov. W. Bołoz, *Kościół i ekologia*, Wydawnictwo Homo Dei, Kraków 2010, s. 16–17.

12 Porov. H. Hilbert, *Problémy environmentálnej výchovy v predškolských zariadeniach a na základných školách*. In: *Životné prostredie – revue pre teóriu a tvorbu životného prostredia*, Ústav krajinnej ekológie SAV, Bratislava 1996, roč. 13, č. 3, s. 9.

katechéta musí študovať, osvojiť si a v konečnom dôsledku použiť ich v procese odovzdávania viery v katechéze.<sup>13</sup>

## Hexaémeron – dielo Sv. Bazila Veľkého

Vzájomná súvislosť predstavených slov: „stvorenstvo, katechéza a formácia“ sa ukazuje aj v známom diele sv. Bazila Veľkého s názvom *Hexaémeron* čiže *Homílie o diele šiestich dní*. Ide o výnimočné dielo jedného z najznámejších postáv patristického obdobia kresťanského východu.<sup>14</sup> Ide o komentár k prvým kapitolám Knihy Genesis, v ktorých sa opisuje stvorenie sveta. Aj tu je jasne citeľná snaha o pozdvihnutie náboženského života veriacich, vnímajúc stvorenstvo ako dar, ktorý je potrebné neustále zveľaďovať. Toto dielo sv. Bazila dokončil jeho brat sv. Gregor Nysský v titule *O stvorení človeka*.<sup>15</sup> Z diela *Hexaémeron* uvádzam aspoň niektoré názvy homílií a jej základných častí, ktoré jasne poukazujú na symbiózu medzi ohlasovaným slovom a jedinečným stvoriteľským aktom:

### *Homília I. Na počiatku stvoril Boh nebo a zem (Gn 1, 1)*

Kto bol Mojžiš? (1) Stvorenie – polemika s pohanmi (2), svet nie je večný (3) ani nemenný (4). Anjeli – prví stvorení. Svet je časný. Slovo arché u filozofov (5) a v Biblii (6). Pojem tvorcovstva. Prvky, resp. živly sveta (7). Substancia neba, jeho forma a substancia zeme, jej poloha (8-9). Geocentrizmus (10). Substancia neba (11).

### *Homília II. Zem bola neviditeľná a neupravená (Gn 1, 2)*

Hĺbka tajomstva. Neviditeľnosť a neupravenosť (1). Hmota nie je večná; Boh stvoril všetko (2-3). Voda a neviditeľnosť zeme (3). Tma a zlo – zlo nepochádza od Boha (4), ale je absenciou dobra (5). Boží Duch nad vodami (6). Stvorenie svetla, jeho krása (7). Deň a noc; deň a večnosť (8).

### *Homília III. O oblohe*

Čaro Písem (1). Ako hovorí Boh (2). Nebo a obloha podľa filozofov a podľa exegetov (3). Substancia oblohy (4). Boh Slovo (4). Prieipasť vôd, ich množstvo

13 Porov. J. Kyselica, *Odovzdávať vieru v súčasnej dobe*, Dobrá kniha, Trnava 2006, s. 125.

14 Porov. H. Kraft, *Slovník starokresťanskej literatúry*, Dobrá kniha, Trnava 1994, s. 94.

15 R. Dostálová, *Pozemský svět jako škola lidských duší*. In: Basil z Caesareje, *Devět kázání ostvoření světa*, Oikoymenh, Praha 2004, s. 7–26.



a potreba ohňa (5). Rieky (6). Miznutie vody, ekpyrósis; polemika s peripatetikmi (7). Pomenovanie nebo (8). Polemika so stoikmi (8). Kritika alegorického výkladu (9). Krása (10).

### *Homília IX. O suchozemských živočíchoch*

Kritika alegorickej exegézy. Biblia nie je traktát o kozme (1). Účinnosť stvoriteľského slova. Duša človeka (2) a zvierat, ich vlastnosti – pud sebazáchovy, predvídavosť ovce a mravca, cit pre povinnosť (3-4). „Ludské“ schopnosti zvierat – lev, jahňa, pes (4). Plodnosť, účelnosť telesnej stavby – šelmy, prežúvavce, ťava, slon, jedovaté a divé živočíchy (5). Vznik človeka. Boží Syn – polemika so židmi a s anomoistami (6).<sup>16</sup>

## **Impulzy pre tvorbu katechézy k ochrane prírody**

V exhortácii o katechéze autor vyzýva čitateľa k uvažovaniu nad tým, že „katechéza potrebuje ustavičnú obnovu, isté obohatenie vlastného pojmu vo svojich metódach, v hľadaní a používaní primeraných výrazov a nových prostriedkov pri hlásaní posolstva.“<sup>17</sup> Príkladom výrazov, ktoré by napomohli pri tvorbe katechézy so zameraním na ochranu stvorenstva, sú: láska k prírode, úcta k prírode a umiernenosť.

*Láska k prírode*, ktorá je zdôvodnená Božou dobrotou a múdrosťou, ktorú badať v každom tvorovi. Nakoľko je príroda Božie dielo, treba ju milovať. Človek má milovať veci, ktoré stvoril Boh, má sa na ne pozeráť a mať ich v úcte tak, ako keby práve „vyšli“ z rúk Stvoriteľa.<sup>18</sup> Takýto druh lásky sa navonok prejavuje úctou k добрote a kráse prírody.

16 Bazil Veľký, *Listy II* (r. 375–378). *Hexaémeron*, Náboženské vydavateľstvo Petra, Prešov 2002. „Ostrie polemiky sa obracia proti anomoistom. Gr. *homousios* = rovnakej podstaty, *homoiousios* = podobnej podstaty, *anomoiousios* = nepodobnej podstaty. Anomoisti popierali esenciálnu rovnakosť či podobnosť Syna a Otca, ktorá je jadrom kresťanského trinitarizmu, čím stáli na pozícii židovstva. Preto je tu narážka na Pavlov výrok – por. Flp 3,2 – keď varuje pred príklonom k formám židovstva”. <http://www.grkat.nfo.sk/Texty/bazil-hex-9.html> (prístup 30.11.2019).

17 Ján Pavol II., Apošt. exhortácia *Catechesi tradendae*, op. cit., (čl. 17). In: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/catechesi-tradendae> (prístup 11.11.2019).

18 Porov. Druhý vatikánsky koncil, Konst. *Gaudium et spes*, 37.

*Úcta k prírode* je ohrozená rozrastajúcim sa materializmom a industrializmom. Aby boli hodnoty prírody a úcty k nej nanovo objavené, je nutné využiť duchovnú formáciu, ktorá sa stavia proti názorom, že hmotný svet je iba objekt, ktorý treba totálne ovládnuť a využiť vo svoj prospech. Nie iba ľudský, no i zvierací a rastlinný život a taktiež i neživá príroda si zaslúžia úctu, vážnosť a ochranu. Ich rešpektovanie predpokladá, že život a všetko jestvujúce má svoju vlastnú dobrotu a hodnotu a to nie len pre vonkajší, ale aj pre vnútorný úžitok. Vnútorná hodnota všetkých vecí je pravda, že boli stvorené Bohom a sú odleskom jeho veľkosti, dobroty, krásy, múdrosti a svätosti. Ak si teda človek uvedomuje tieto hodnoty stvorených vecí, nutne tým získava aj postoj úcty k prírode.<sup>19</sup>

*Umiernenosť a sebaobmedzenie* – tieto dve požiadavky v sebe zahŕňajú strach z bezohľadného využívania moci človeka nad prírodou. Na druhej strane úcta k životu vyvoláva tiež ostych pred jeho čisto utilitárnym používaním a vyvoláva postoj šetrnosti a ochrany. Od človeka vyžaduje ohľaduplnosť, sebaobmedzenie a sebakontrolu.

Zaujímavý, no pritom opodstatnený je aj názor, že príroda má svoju vlastnú hodnotu a ľudia sú voči nej viazaní zodpovednosťou. No jasné je aj to, že prírodu nemožno považovať za skutočného partnera, ktorý by stál na rovnakom stupni ako človek. Človek je predsa vrcholom stvorenstva. Viditeľným znakom tohto tvrdenia je to, že príroda, na rozdiel od človeka, nie je schopná rešpektovať akékoľvek práva druhých. Koniec koncov, aby bolo možné zdôvodniť, že človek je povinný prírodu rešpektovať a zachovávať jej hodnoty, nemusí mať príroda žiadne práva. Povinnosť človeka rešpektovať prírodu možno odôvodniť tým, že je to Boží výtvor a iba Boh je jej absolútny vlastník. Človek je popri tom iba správcom stvoreného sveta.

## Záver

Dňa 1.09.2019 sa pápež František v tradičnom Posolstve k Svetovému dňu stvorenstva prihovára a vyzýva týmito slovami: „Je čas znovuobjaviť naše povolanie Božích detí, bratov voči sebe navzájom, správcov stvorenstva. Je čas činiť pokánie a obrátiť sa, vrátiť sa ku koreňom: sme stvorenia vrúčne milované Bohom, ktorý nás vo svojej добрote pozyva milovať život a prežívať

---

19 Porov. K. H. Peschke, *Křestanská etika*, Zvon, Praha 2004, s. 649–650.

ho v spoločensťve, spojení so stvorenstvom.<sup>20</sup> Zaujímavý je fakt, že hlava Katolíckej cirkvi v súlade s ochranou stvorenstva hovorí o dôležitosti ľudského konania, ktoré spočíva na troch krokoch: objavovanie, pokánie, obrátenie. Naozaj, človek – vrchol Božieho stvorenstva – ktorý žasne nad dielom Stvoriteľa, dokáže *objavovať* nové veci v každom malom diele, čo vychádza z Božích rúk. Toto poznanie ho vedie *k pokániu* – teda k akémusi uvedomeniu vlastnej malosti pred veľkosťou Boha, čo spôsobuje *obrátenie človeka*. To je azda najdôležitejšou vecou v katechéze, ktorá je nasmerovaná na poslucháča. Ako píše ap. Pavol (porov. Ef 4, 22–24), iba človek zaodetý do Krista dokáže sprítomňovať Božie kráľovstvo v spojení s ostatným stvorenstvom.



---

20 František, *Posolstvo k Svetovému dňu stvorenstva: Budme niťou v sieti života*. In: <https://www.vaticannews.va/sk/papez/news/2019-09/posolstvo-papeza-svetovy-den-stvorenstva-budme-nitou-v-sieti-ziv.html> (prístup 11 XI 2019).